

SOCIAL WATCH
ČESKÁ REPUBLIKA
www.socialwatch.cz

ČESKÁ REPUBLIKA PŘISPÍVÁ K BEZPEČNOSTNÍ DESTABILIZACI SVĚTA

Monitorovací zpráva Social Watch
k Mezinárodnímu dni míru

Dne 21. září si připomínáme Mezinárodní den míru. Spravedlivý mír a předcházení konfliktů jsou základem Cílů udržitelného rozvoje, jak je deklaratorně podporuje i EU. Realitu popisuje Social Watch Česká republika.

Editor: Peter Tkáč

Česká republika se podílí na destabilizaci světa a podpoře válečných konfliktů.

Peter Tkáč, Michael Škvrňák, NESEHNUTÍ

Už několik desítek let se obyvatelstvo České republiky těší životu v míru. Válečné konflikty, utrpení obětí a i pozůstalých k nám přes naše zpravodajství doléhají jen jako vzdálená ozvěna. Je proto lehké podlehnout dojmům, že se nás války, ozbrojené konflikty či krutí diktátoři netýkají, že s nimi nemáme nic společného. Bohužel, není to zcela pravdivé. Česká republika má totiž dlouhou tradici ve vyzbrojování nedemokratických režimů, diktátorů či zemí zapojených do válečných konfliktů. A ani rok 2016 nebyl výjimkou. Pohled na oficiální statistiky Ministerstva průmyslu a obrany¹ prozradí, že velké množství zbraní a vojenského materiálu skončilo v zemích, které můžeme z hlediska ochrany lidských práv označit přinejmenším za problematické. Hned na první příčce největších odběratelů českých zbraní se umístil Irák, následovaný Spojenými arabskými emiráty. Na dalších místech najdeme Egypt, Afghánistán, Alžírsko, Saúdskou Arábii a další. Ze srovnání s indexem organizace Freedom House² dokonce vyplývá, že až 42 % celkové hodnoty vyvezených zbraní a vojenského materiálu skončilo v zemích označených jako „nesvobodné“ a dalších 10 % v „částečně svobodných“.

Oproti exportu z roku 2015 to představuje nárůst v absolutních i relativních číslech. Podíl exportu vojenského materiálu do zemí, které jsou označovány jako nesvobodné, se zvýšil ze 40 na 42 % a celková hodnota exportu do těchto zemí z 223 milionů eur (cca 5,8 miliard Kč) na 283 milionů eur (cca 7,4 miliardy Kč).

Toto číslo však může být o mnoho vyšší, pokud se potvrdí odhalení Českého centra pro investigativní žurnalistiku.³ To při zkoumání oficiálních statistik USA zjistilo, že USA vyvážely zbraně zakoupené z České republiky do občanskou válkou zmítané Sýrie, kde jimi vyzbrojovaly různé militantní skupiny. V Sýrii měly od roku 2015 takto skončit české zbraně v hodnotě 57 mil. eur. Jen pro srovnání, hodnota zbraní vyvezených z ČR do USA za roky 2015 a 2016 tvořila 82 mil. eur, z čehož by se dalo vyvodit, že většina českých zbraní vyvezených do USA skončila v Sýrii. Zároveň není jasné, zda české Ministerstvo zahraničních věcí o záměru USA vědělo nebo ne. Jeho váhavá reakce, kdy vývoz nejdříve odmítalo potvrdit, potom přehodilo zodpovědnost na USA a na závěr upozornilo, že šlo o boj proti terorismu a ISIL, napovídá, že vyzbrojování militantních skupin v Sýrii probíhalo s vědomím odpovědných českých orgánů.

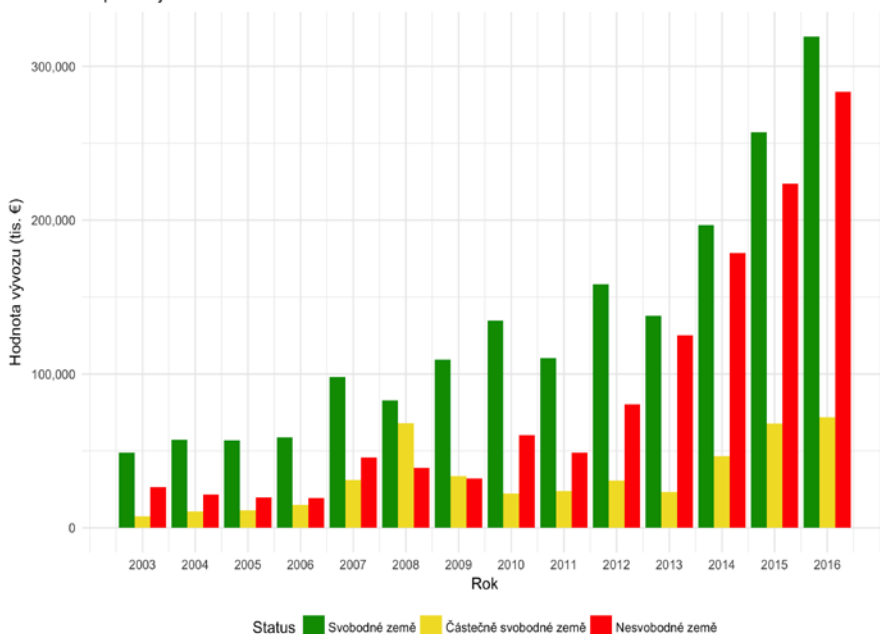
1 ČSÚ 2013. Domácnosti z hlediska genderu, 2011. <https://www.czso.cz/documents/10180/20533848/1000113.pdf/fcee57a0-f0d9-4264-80c5-dc4f261eb028?version=1.0>

2 freedomhouse.org: Freedom in the World 2016 <https://freedomhouse.org/>

3 investigace.cz, 12. 9. 2017: Další dodávky českých zbraní do syrské války <https://www.investigace.cz/dalsi-dodavky-ceskych-zbrani-do-syrske-valky/>

Potřeba pomoci v „boji proti terorismu“ slouží České republice jako obhajoba pro vývoz zbraní nejen do Sýrie, ale i do Iráku, Egypta či Nigérie. Ve výše jmenovaných zemích potom funguje jako zástita pro potlačování odporu kohokoliv, kdo nesouhlasí s tamějším režimem, čehož příkladem může být Egypt, kde už roky vyzbrojujeme bezpečnostní složky. Snaha zbavit se co nejdříve ISIS zase vedla k obrovským ztrátám na životech civilistů při dobývání Mosulu iráckými vojsky vybavenými našimi obrněnými vozidly. Motiv k zasílání zbraní na Blízký východ či do severní Afriky je proto spíše ekonomický. Důkazem může být i způsob, jakým se Česká republika chová k lidem, kteří se před hrůzou terorismu snaží utéct - uprchlíkům. Na jedné straně před nimi zavírá dveře, na straně druhé doporučuje, aby se „problémy řešily tam, kde vznikají“. To ve světle informací odhalených Českým centrem pro investigativní žurnalistiku, dokumentující, jak české zbraně končí ve válkou zmítané Sýrii, působí nadmíru cynicky.

Export vojenského materiálu z ČR

Evropská unie otevírá svůj rozpočet financování zbrojařských firem

Hana Zoor Svačinková, NESEHNUTÍ

Evropská unie v roce 2012 získala Nobelovu cenu za úsilí o trvalý mír a hlásí se k naplňování Cílů udržitelného rozvoje včetně prosazování míru. Příklon EU směrem k militarismu je proto znepokojivý. Indikátorem může být rozpočet EU, v němž se v roce 2017 poprvé objevuje položka směřující na výzkum vojenského materiálu. Jak se tam dostala?

Akční plán pro evropskou obranu (European Defence Action Plan - EDAP) byl navržen Evropskou komisí 30. listopadu 2016 s účelem „efektivnějšího vynakládání prostředků členských států na společnou obranu, posílení bezpečnosti evropských občanů a podnětí konkurenceschopné a inovativní průmyslové základny“.¹ Akční plán připravovala pro Evropskou komisi během 18 měsíců Skupina osobností (Group of Personalities - GoP),² tvořená 15 členy, z nichž devět zastupuje zbrojní průmysl (zbytek tvoří členské státy a instituce EU). Komise chtěla poradit ohledně obsahu a způsobu financování. GoP však nebyla zapsána v Registru expertních skupin Komise, čímž byla porušena zásada transparentnosti. Není tedy náhoda, že přijatý akční plán zrcadlí návrhy, které do svého oficiálního prohlášení vydaného v červnu 2016 zahrnuje nejdůležitější lobby evropského zbrojařského průmyslu Asociace evropského leteckého, kosmického a obranného průmyslu (Aerospace and Defence Industries Association of Europe - ASD).³

Součástí akčního plánu je také vznik Evropského obranného fondu (European Defence Fund - EDF), který byl spuštěn 7. června 2017.⁴ Až do této chvíle byly fondy EU určené na výzkum vyhrazeny striktně pro civilní využití, i navzdory tomu, že se k nim zbrojní průmysl mohl dostat prostřednictvím výzkumu bezpečnosti a materiálu dvojího užití.

Už na rok 2017 se do rozpočtu EU dostala položka na podporu výzkumu nových zbraňových systémů s částkou 25 milionů eur. Mezi lety 2017 a 2020 má být v rámci Přípravné akce obranného výzkumu (Preparatory Action on Defence Research - PADR)⁵ alokováno 90 milionů eur na zbrojařský výzkum. Tyto peníze podléhají každoročnímu schvalování v rámci

1 Tisková zpráva Evropské komise ze dne 30. 11. 2016: Akční plán pro evropskou obranu: na cestě k vytvoření evropského fondu pro obranu http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4088_cs.htm

2 European Defence Agency, 18. 6. 2017: High-level Group of Personalities on defence research issues statement <https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2015/06/18/high-level-group-of-personalities-on-defence-research-issues-statement>

3 AeroSpace and Defence Industries Association of Europe: Position Paper on Considerations on the European Commission's Defence Action Plan <http://asd-europe.org/position-paper-on-considerations-on-the-european-commission%E2%80%99s-defence-action-plan>

4 Tisková zpráva Evropské komise ze dne 7. 6. 2017: Evropský obranný fond: 5,5 miliardy eur ročně na posílení obranných schopností EU http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_cs.htm

5 European Defence Agency, 7. 6. 2017: Preparatory Action for Defence Research <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/preparatory-action-for-defence-research>

celkového rozpočtu EU. Není však zřejmé, z jakých oblastí budou tyto peníze přesunuty.

Od roku 2014 byl rozdělen jeden milion eur na pilotní projekt (Pilot Project), který byl stejně jako PADR realizován pod hlavičkou Evropské obranné agentury (European Defence Agency - EDA). Cílem PADR je představit a stanovit přidanou hodnotu obranného výzkumu a technologií, které finančně podpoří EU. Dále má podpořit kooperaci mezi členskými státy a obranným průmyslem v rámci EU a připravit spuštění výzkumného programu v roce 2021. O příspěvky z PADR lze žádat formou grantu, například na rozvoj robotických systémů kontroverzních z hlediska lidských práv.

PADR je jen krokem k systémovějšímu Evropskému obrannému výzkumnému programu (European Defence Research Programme - EDRP), který má během sedmi let od roku 2021 z evropského rozpočtu dosáhnout na celkem 3,5 miliardy eur - půl miliardy eur ročně. Tyto peníze mají být vyčleněny v novém sedmiletém finančním rámci EU, který bude přijímán v roce 2018 meziinstitucionální dohodou mezi Evropskou komisí, Evropským parlamentem a Radou EU na roky 2021 až 2027.

Problematická je skutečnost, že to, co je veřejnosti prezentováno jako obranná strategie EU, je vlastně dotování zbrojařského průmyslu, které má pomoci jeho konkurenceschopnosti ve světě, což je také jeden z hlavních argumentů EDA k realizaci programu. Přitom zisky evropských zbrojařů mají dlouhodobě vzestupnou tendenci, jak ukazují data ze zpráv o vývozech z EU. Od roku 2010 se hodnota vývozů ze zemí EU neustále zvyšuje. Za pouhých pět let se hodnota exportu evropských zbraní takřka zdvojnásobila a to z 8,6 miliardy eur v roce 2010 až na 17 miliard eur v roce 2015.⁶

Přitom důsledkem evropských závodů ve zbrojení může být posílení nestability ve světě, vyzbrojování autoritativních režimů nebo rozdmýchávání ozbrojených konfliktů vzhledem k nedostatečné úrovni kontroly vývozů zbraní z EU. Společný postoj Rady EU 2008/944/SZBP,⁷ který upravuje pravidla pro vývoz vojenského materiálu z členských zemí, není dobře implementován a z jeho porušování neplynou žádné sankce, jak v září 2017 upozornilo usnesení Evropského parlamentu.⁸

EU by se měla zaměřit spíše na výzkum, který pomůže porozumět a předcházet příčinám vzniku a trvání ozbrojených konfliktů a přispěje k jejich mírovému řešení. Je skutečně otázkou, zda právě militarizace rozpočtu EU povede k mírovému soužití ve světě zvyšující se sociální nestability a klimatických změn. Navíc by podle výzkumného institutu SIPRI stačilo 10 % z celosvětového rozpočtu určeného ke zbrojení, aby bylo dosaženo zásadních změn v naplňování Cílů udržitelného rozvoje (SDGs).⁹

6 Data jsou v interaktivní podobě přístupná na <http://enaat.org/eu-export-browser/export.en.html>.

7 Společný postoj Rady 2008/944/SZBP ze dne 8. prosince 2008, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32008E0944>

8 Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. září 2017 o vývozu zbraní: provádění společného postoje 2008/944/SZBP <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0344+0+DOC+XML+V0//CS>

9 Perlo-Freeman, S. 5. 4. 2016: The opportunity cost of world military spending <https://www.sipri.org/commentary/blog/2016/opportunity-cost-world-military-spending>

O vojenské spolupráci mezi ČR a Izraelem

Petra Šťastná

autorka působí v Mezinárodním hnutí solidarity

Jedním z fenoménů české zahraniční politiky je intenzivní spolupráce s Izraelem. Ta se projevuje nejen na úrovni diplomatické či hospodářské, ale čím dál víc i na úrovni zbrojařské a tzv. bezpečnostní - od společných cvičení jednotek, přes výměnu zpravodajských informací až po obchodování se zbraněmi. Přehlížena je přitom už několik desetiletí trvající vojenská okupace palestinského obyvatelstva a taky časté porušování lidských práv ze strany izraelských ozbrojených složek.

V polovině srpna 2017 proběhlo v Izraeli čtrnáctidenní cvičení¹ speciálních sil izraelské a české armády. Vojáci nacvičovali „boj v městském prostředí a zdokonalovali se ve střelbě a odstřelování“. Za ČR se akce zúčastnilo zhruba 50 příslušníků 601. skupiny speciálních sil. Příslušníci české armády cvičili s jednotkou Duvdevan, která je vysílána na okupovaná palestinská území. Její specializací je to, že členové Duvdevanu jsou převlečeni za palestinské obyvatele a takto nepoznaní pronikají do měst a vesnic, kde poté napadají, střílejí a zatýkají palestinské obyvatelstvo. Jednotka je nechvalně proslulá² svou agresivitou, mimosoudními popravami, cílenými atentáty, zabíjením civilistů, za které nenese nikdo zodpovědnost a za co také nebyl nikdo odsouzen.

Česká armáda si na výcviku sice může cenit slovy³ jejího mluvčího „zkušeností izraelské strany a také specifických podmínek a prostředí v jejich výcvikových prostorech,“ čím už se však nechlubí, je to, že jednotka Duvdevan je dlouhodobě kritizovaná za nelegální praktiky a porušování mezinárodního práva.

Například izraelská lidskoprávní organizace B'Tselem kritizuje⁴ Duvdevan za směrnice týkající se střílení, které jsou podle této organizace nelegální. Významný americký senátor Pat Leahy⁵ chtěl jednotku nechat zařadit na seznam vojenských sil, kterým USA nemají poskytovat pomoc. Jednotka je podle něj zodpovědná za škody na nevinných

1 iDNES.cz, 18. 8. 2017: Češi cvičili v Izraeli s elitní jednotkou určenou ke krocení Palestinců http://zpravy.idnes.cz/duvdevan-izrael-palesinci-ceska-armada-dyd-/zahranicni.aspx?c=A170818_144433_zahranicni_aha

2 electronicintifada.net, 19. 4. 2012: Israeli undercover unit's murder of Palestinian civilian was part of "training exercise" <https://electronicintifada.net/blogs/charlotte-silver/israeli-undercover-units-murder-palestinian-civilian-was-part-training>

3 ibid. 1

4 btselem.org, 1997: Lethal Training: The Killing of Muhammad Al-Hilu by Undercover Soldiers in Hizmeh Village http://www.btselem.org/publications/summaries/199703_lethal_training

5 Silverstein, R. 2011: Sen. Pat Leahy Proposes Banning U.S. Military Aid to IDF Occupation Forces <https://www.richardsilverstein.com/2011/08/15/sen-pat-leahy-proposes-banning-u-s-military-aid-to-idf-occupation-forces/>

palestinských civilistech a neexistuje žádný systém vyšetřování, který by zaručil, že členové jednotky neporušují lidská práva. Palestinská lidskoprávní organizace Al-Haq uvádí,⁶ že se Duvdevan použitím převleků za palestinské civilisty dopouští proradnosti (perfidy), čímž porušuje mezinárodní právo. Amnesty International vydala obecně k chování izraelské armády souhrnnou zprávu⁷ „Klidně střílejí: Nadměrné používání síly Izraelem na Západním břehu“, ve které popisuje desítky případů Palestinců zastřelených izraelskou armádou. Ti podle lidskoprávní organizace nepředstavovali žádnou přímou ani okamžitou hrozbu na životě. V některých případech má Amnesty důkazy, že zabítí občané byli „oběťmi úmyslného zabití, což by se rovnalo válečným zločinům.“

Výčet však není úplný – spolupráci s Izraelem aktivně rozvíjí také česká policie: Na základě smlouvy o spolupráci v boji proti trestné činnosti,⁸ podepsané českým Ministerstvem zahraničních věcí a izraelským Ministerstvem vnitra v r. 2013, se aktuálně rozjíždí úzká spolupráce mezi českou a izraelskou policií. Spolupráce se dle smlouvy vztahuje na všechny formy trestné činnosti (včetně trestné činnosti související s terorismem a jeho financováním), na oblast výcviku a vzdělávání (výcvikové kurzy, společná cvičení, výcvik specialistů, výměnu expertů, výcvikové koncepce a programy), výměnu informací či výměnu osobních údajů aj.

Českou a izraelskou policií má být sestaven speciální tým na výměnu „důležitých informací“. Ministr vnitra Milan Chovanec pro média uvedl,⁹ že je rád, že ČR získává „interní informace z bojiště“ a zkušenosti „ze země, kde jsou útoky prakticky na denním pořádku“ – o potlačování práv okupovaného obyvatelstva taktně pomlčel, pokud o něm vůbec něco ví.

Další novinkou je „obránně-průmyslový diplomat“: Od srpna 2017 má na české ambasádě v Tel Avivu působit český diplomat „pro obrannou spolupráci“. Náměstek ministra obrany Tomáš Kuchta, který se nedávno v Izraeli zúčastnil zbrojního veletrhu ISDEF, sdělil,¹⁰ že tato funkce „má přispět k lepšímu poznávání firem v oboru zbrojního obranného průmyslu“. Rozhodnutí není náhodné: Česká republika měla na veletrhu ISDEF v roce 2015 – tedy rok po zatím největším izraelském útoku na Gazu – jako jedna ze dvou zahraničních zemí „národní pavilon“¹¹ (druhou zemí byly USA). Organizovala ho česká ambasáda v Izraeli,

6 middleeastmonitor.com 12. 10. 2015: Profiling Israel's elite undercover unit Duvdevan
<https://www.middleeastmonitor.com/20151012-profiling-israels-elite-undercover-unit-duvdevan/>

7 Amnesty International, 27. 2. 2014: 'Trigger-happy' Israeli army and police use reckless force in the West Bank
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/02/trigger-happy-israeli-army-and-police-use-reckless-force-west-bank/>

8 epravo.cz, 24. 7. 2014: SDĚLENÍ Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Státem Izrael o spolupráci v boji proti trestné činnosti
<https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sdeleni-ministerstva-zahranicnich-veci-o-sjednani-smlouvy-mezi-ceskou-republikou-a-statem-izrael-o-spolupraci-v-boji-proti-trestne-cinnosti-20136.html>

9 ceskenoviny.cz, 23. 8. 2017: ČR a Izrael sestaví policejní týmy pro vzájemnou výměnu informací
<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-a-izrael-sestav-i-policej-ni-tymy-pro-vzajemnou-vymenu-informaci/1518807>

10 aktualne.cz, 6. 6. 2017: Česko bude mít v Izraeli nově diplomata pro obrannou spolupráci
<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-bude-mit-v-izraeli-nove-diplomata-pro-obrannou-spolupr-r~7c9d87684aef11e7898e002590604f2e/?redirected=1504476613>

11 <https://www.isdefexpo.com/home/exhibitors-2/national-pavilions/>

CzechTrade a Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR. Veletrhu se zúčastnily české firmy Tatra Trucks, Lom Praha, Česká zbrojovka, Excalibur Army a Lanex.

Dlouhodobě plánovanou akcí je nákup radarů od izraelské státní společnosti IAI Elta Systems¹² v hodnotě 3,6 miliardy korun, jejichž servis po dobu dvaceti let vyjde na další 2 miliardy. O zakázku se ucházela i švédská firma Saab, tu ale ministerstvo obrany odmítlo,¹³ jelikož nesplnila požadavek, aby radary prodávala švédská vláda (ministerstvo mělo podmínku, aby se jednalo o vládní dodávku). Česká republika tak namísto uvalení sankcí a zbrojního embarga na zemi porušující mezinárodní právo s touto zemí čile rozvíjí obchod a finančně podporuje státní firmy, které se přímo podílí a profitují z okupace.

12 e15.cz, 19. 7. 2017: Finanční pastva pro firmy. Za opravy vojenských radarů dostanou stovky milionů korun <https://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/financni-pastva-pro-firmy-za-opravy-vojenskych-radaru-dostanou-stovky-milionu-korun-1335113>

13 novinky.cz, 20. 2. 2017: Radary pro armádu za miliardy dodá Izrael <https://www.novinky.cz/domaci/429879-radary-pro-armadu-za-miliardy-doda-izrael.html>

Social Watch je mezinárodní síť občanských organizací usilujících o vymýcení chudoby a jejích příčin, o ukončení všech forem diskriminace a rasismu, o zajištění spravedlivé distribuce bohatství a naplňování lidských práv. Social Watch prosazuje mír, sociální, ekonomickou, environmentální a genderovou spravedlnost a zdůrazňuje právo každého člověka nežít v chudobě.

ČESKÁ REPUBLIKA PŘÍSPÍVÁ K BEZPEČNOSTNÍ DESTABILIZACI SVĚTA

Monitorovací zpráva Social Watch
k Mezinárodnímu dni míru

Editor: Peter Tkáč
Vydal: Social Watch, z. s.
Praha 2017

Projekt byl podpořen z prostředků
Nadace Rosy Luxemburgové.

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic

Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních
věcí ČR v rámci Programu transformační spolupráce ČR.